

Conferència sobre Medi Ambient i Desenvolupament

El planeta se la juga a Rio

Aquesta setmana comença a Rio de Janeiro la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament, o Cimera de la Terra. Les diferències entre països rics i pobres poden marcar les sessions.

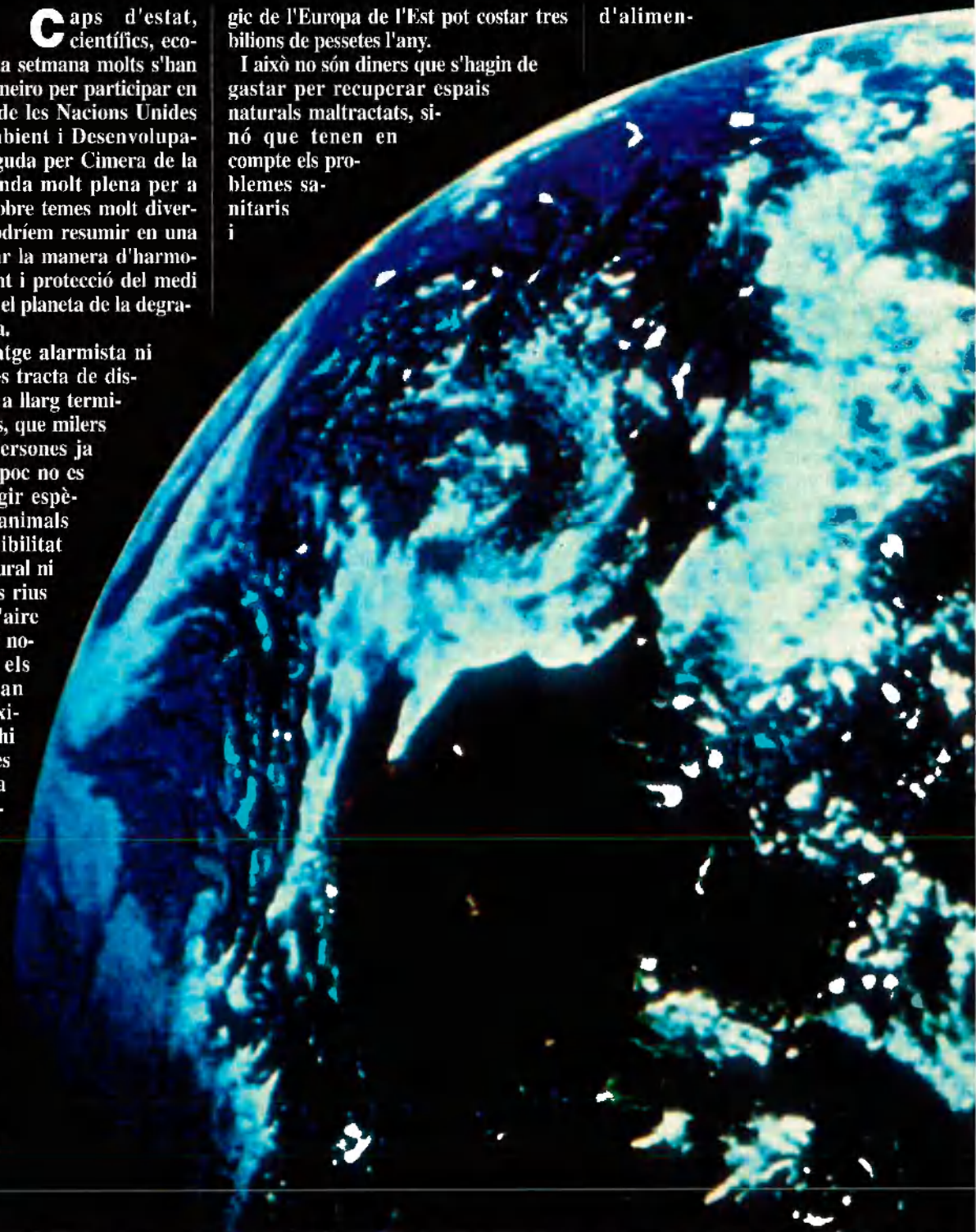
Caps d'estat, científics, ecologistes... Aquesta setmana molts s'han citat a Rio de Janeiro per participar en la Conferència de les Nacions Unides sobre Medi Ambient i Desenvolupament, més coneguda per Cimera de la Terra. Una agenda molt plena per a buscar acords sobre temes molt diversos, però que podríem resumir en una sola frase: trobar la manera d'harmonitzar creixement i protecció del medi per tal de salvar el planeta de la degradació que l'afecta.

No és una imatge alarmista ni romàntica. No es tracta de discutir problemes a llarg termini, sinó fets reals, que milers de milions de persones ja sofreixen. Tampoc no es tracta de protegir espècies vegetals o animals per simple sensibilitat per l'entorn natural ni lamentar-se pels rius contaminats i l'aire brut. Per als qui només entenen els problemes quan se'ls ofereixen xifres en dòlars, hi ha algunes dades significatives. La protecció del medi, les accions necessàries per a refer el que es malmena costa als països desenvolupats entre un 1 i un 5% del PIB (Producte Interior Brut). I es calcula que posar remei al desastre ecolò-

gic de l'Europa de l'Est pot costar tres bilions de pessetes l'any.

I això no són diners que s'hagin de gastar per recuperar espais naturals maltractats, sinó que tenen en compte els problemes sanitaris i

d'alimen-

tació que la pèrdua del patrimoni natural provoca.

VINT ANYS SENSE REUNIR-SE

La darrera conferència organitzada per l'ONU es va fer a Estocolm fa vint anys. Dues dècades són molt de temps per no haver tractat seriosament els problemes ambientals, que inclouen des de la contaminació i la pèrdua de boscos, fins a l'atenció sanitària i les condicions de vida. En aquests vint anys, la població mundial ha augmentat un 66%, fins a situar-se en

uns cinc mil tres-cents milions de persones. Tothom se n'ha adonat, que destruïm la capa d'ozó. S'ha començat a evidenciar un canvi climàtic de conseqüències imprevisibles. Els recursos hídrics de milions de persones han disminuït. Terres fèrtils s'han tornat àrides. Semblen massa problemes com per no pensar que Rio és una oportunitat única, perquè no sabem com estarà la Terra si al Brasil no hi ha acords i hem d'esperar vint anys més.

Al 1960, el nivell de vida als països més rics del món era trenta vegades més alt que no el dels ciutadans dels països més pobres. Ara és cinquanta-nou vegades més alt. És a dir, que les diferències entre rics i pobres s'han doblat. Mentrestant, els nivells de diòxid de carboni a l'atmosfera han

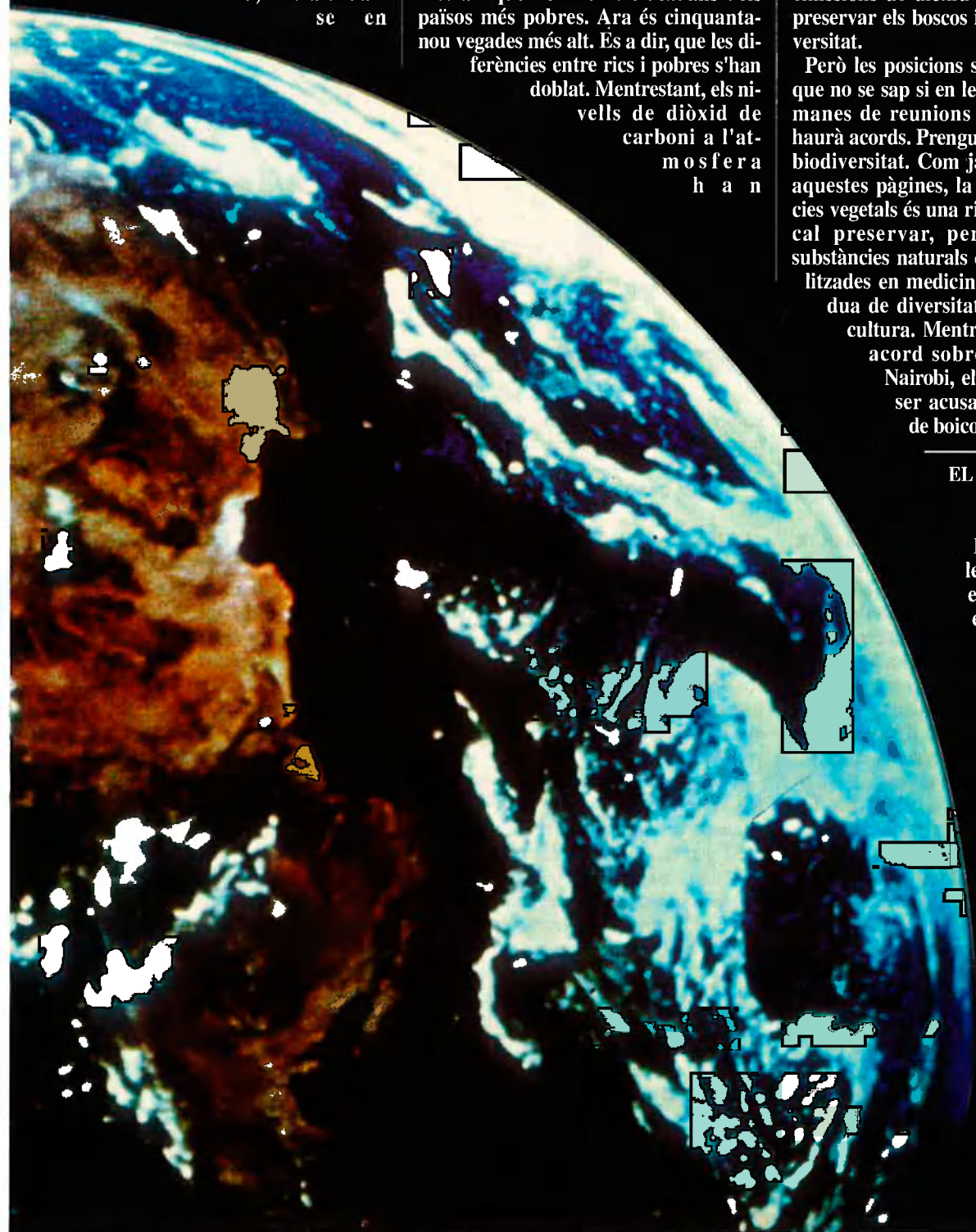
augmentat i ens alerten sobre l'escalfament global que pot afectar el planeta, i que transformaria àrees de clima temperat en zones àrides i mig tropicals i zones glaçades en camps on es podran tenir conreus.

L'agenda de Rio és molt plena. Els 170 estats que hi participen han d'arribar a un acord que permeti redactar la declaració de Rio, la qual hauria d'establir els principis d'un creixement sostenible. L'agenda 21 és un pla de 800 pàgines per a arribar a aquest desenvolupament. Cal posar-se d'acord sobre les emissions de diòxid de carboni, per a preservar els boscos i protegir la biodiversitat.

Però les posicions són tan divergents que no se sap si en les gairebé dues setmanes de reunions i conferències hi haurà acords. Prenguem per exemple la biodiversitat. Com ja hem explicat en aquestes pàgines, la diversitat d'espècies vegetals és una riquesa natural que cal preservar, perquè és font de substàncies naturals que poden ser utilitzades en medicina i perquè la pèrdua de diversitat perjudica l'agricultura. Mentre es negociava un acord sobre biodiversitat a Nairobi, els Estats Units van ser acusats pels ecologistes de boicotejar la reunió.

EL NORD CONTRA EL SUD

En el fons, hi ha les diferències entre el Nord i el Sud, entre els rics i els pobres. Aquests darrers accepten que es protegeixi la biodiversitat, però assenyalen que els beneficis econòmics van a parar a les multinacionals. Aquestes troben gratuïtament espècies, de les quals poden extreure principis actius que utilitzaran en la indústria farmacèutica o agroalimentària. I es queden les patents. És a

DOS ESCENARIS POSSIBLES PER AL 2000

dir, troben un tresor natural en un país i no sols l'aprofiten sinó que protegeixen els drets sobre els beneficis que en treuen. Els països pobres volen acudir a la tecnologia que les multinacionals patenten.

Un altre tema és el de les emissions de diòxid de carboni. Els països de la CE estan d'acord a estabilitzar per a l'any 2000 les emissions respecte als nivells del 1990. També han establert un impost ecològic, a carregar sobre els combustibles fòssils. No tots els estats tenen la mateixa actitud. L'estat espanyol vol ser tractat com els pobres i demana que li permetin d'augmentar la producció de diòxid (en algunes coses vol aparentar que està entre els grans i en altres demana els beneficis dels petits). Els Estats Units s'han negat repetidament a limitar les emissions. Els interessos de les seves companyies petroleres són massa importants per a posar-los traves. Finalment, els països subdesenvolupats no volen que les limitacions siguin iguals per a tots perquè consideren que això limitaria el creixement dels més pobres.

Mentrestant, s'observa un lent augment de la temperatura mitjana del planeta. No limitar les emissions pot significar que l'efecte hivernacle progressi. Una de les solucions plantejades és que els països que

no arribin a una producció determinada puguin vendre els seus drets a uns altres.

LA CARTA DE LA TERRA

D'altra banda, la Carta de la Terra, un document que volen posar en un nivell similar al dels Drets Humans, no comporta compromisos legals o polítics. Es ple de verbs en condicional. Ni els Estats Units, ni la Gran Bretanya, ni tampoc alguns països subdesenvolupats no volen ser obligats a res per cap document. Amb actituds així sembla difícil que de Rio surtin compromisos concrets.

En tot cas, la Carta té 27 punts, que tracten, entre altres, de la responsabilitat comuna de la protecció del medi, però estableix que els països rics són els responsables de la major part d'aquest deteriorament. També assenyala que tenim una responsabilitat envers les generacions futures i que les nacions són sobiranes per a explotar els seus recursos, però han d'assegurar que no causin danys ambientals ni a elles mateixes ni a les altres. També té en compte el cost de l'esgotament de recursos i d'eliminació de deixalles en la fabricació d'un producte.

D'altra banda, la CE destinarà un 0,7%

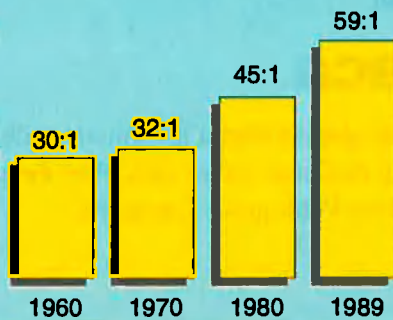
del seu PIB al Tercer Món a partir de l'any 2000. Tampoc aquí no hi ha cap acord que obligui ningú, ja que tot resta condicionat a les possibilitats pressupostàries de cada estat, i no hi ha calendari concret. La Gran Bretanya, Irlanda, Espanya i Grècia han mostrat reticències. En canvi, França, Itàlia, els Països Baixos i Dinamarca s'han compromès a donar aquest 0,7% abans del 2000. Cal assenyalar que França hi està d'acord sempre que es comptabilitzin els diners que envia a les seves colònies d'Amèrica i Oceania.

Alguns experts de països subdesenvolupats són molt crítics quant a l'actitud dels països rics. Aquest és el cas de Martin Khor Kok Peng, director de la Xarxa del Tercer Món, amb seu a Malàisia. Khor diu que els problemes de la cimera han estat fixats pels països occidentals, que parlen del forat d'ozó, de canvi climàtic, de biodiversitat, però no de desertificació o de disminució de l'aigua potable. I assenyala que quan en negociacions prèvies a la cimera de Rio es va proposar la prohibició de l'exportació de residus perillosos (vegeu-ne en aquest número un comentari a la secció de ciència), els països occidentals s'hi van posar en contra.

Per la seva banda, Anil Agarwal, funda-

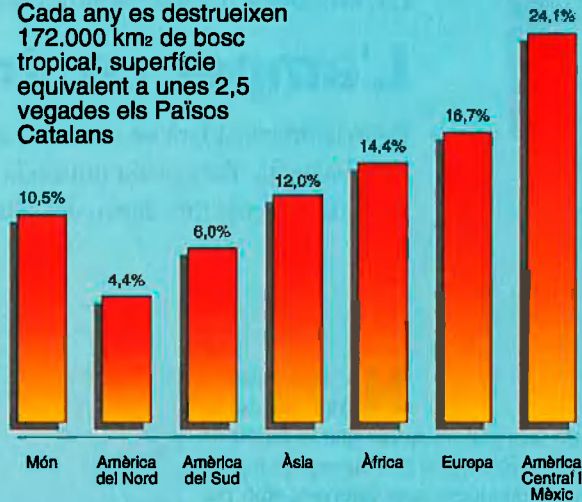
ELS POBRES SÓN MÉS POBRES

Diferència proporcional en la renda per càpita entre el 20% de països més rics i el 20% més pobre del món

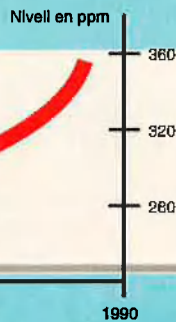
PERCENTATGE DE SOL DANYAT

Cada any es destrueixen 172.000 km² de bosc tropical, superfície equivalent a unes 2,5 vegades els Països Catalans

FRENAR EL DIOXID DE CARBONI

Augment dels nivells de CO₂ a l'atmosfera (en parts per milió)

DOMÈNEC ORRIT

dor del Centre per la Ciència i el Medi Ambient de l'Índia, diu que no hi pot haver discussions honestes i morals sobre solidaritat ambiental mentre el món estigui tan rígidament dividit en rics i pobres.

Cal tenir en compte que els països rics, amb un 20% de la població mundial consumeixen un 80% dels recursos i produeixen un 80% de la pol·lució.

Agarwal diu que els americans poden pressionar el Brasil, congelant crèdits o creant problemes als exportadors de fusta. També poden fer campanyes de consumidors contra determinats productes procedents d'un país subdesenvolupat, però cap habitant de Bangla Desh no pot intervenir en les economies occidentals, per més que l'efecte hivernacle provocat per les emissions dels països industrialitzats pugui fer que bona part del territori d'aquell país quedi sota les aigües del mar. Efectivament, les zones costaneres d'alguns països poden quedar submergides, si el nivell del mar puja entre un i tres metres, tal com es creu que podria passar si va augmentant la temperatura mitjana. Però mentre els Països Baixos, per exemple, poden fer un esforç tecnològic per a evitar que els efectes siguin molt greus, altres països no tenen

mitjans per afrontar aquest problema.

Per Khor, els màxims responsables de la crisi ambiental són les grans multinacionals que amb les seves activitats produeixen un 50% de les emissions de diòxid de carboni. Entitats no governamentals són precisament les que han criticat que la cimera de Rio no imposi fortes obligacions a aquestes grans companyies.

Segons alguns càlculs, eliminar la pol·lució i protegir els recursos naturals pot costar més de 12 bilions de pessetes l'any. Es tracta de veure qui pagarà aquesta quantitat i, sobretot, qui ajudarà els països més pobres. L'anomenat GEF (Fons Global Ambiental), el gestiona el Banc Mundial, junt amb dues agències de les Nacions Unides (UNDP i UNEP) pel desenvolupament i per al medi ambient.

Però els països pobres no estan satisfets amb el GEF, perquè consideren que és un òrgan poc democràtic. El GEF és dominat per les 17 nacions més riques. Està diposat a obrir les seves portes a països del Tercer Món, com ara la Xina, l'Índia i el Brasil. La condició que posa és que l'anomenat grup dels 77, que agrupa 128 països subdesenvolupats,

abandoni la seva reivindicació d'un fons verd al marge del Banc Mundial.

ELS REPTES DE RIO

A Rio s'han de trobar solucions per a evitar que continuï la degradació del medi. El panorama no és gens engrescador, si les coses van com ara. Però també cal tenir en compte que no s'ha d'aturar el creixement. Molts experts han assenyalat que és possible un creixement que no continuï degradant el planeta i esgotant els recursos naturals. Per això caldria, per exemple, donar més suport a tecnologies netes i a energies renovables.

Però hi ha molts interessos econòmics i polítics en joc. Després de la caiguda dels règims comunistes a Europa i de la desintegració de l'URSS, al final de la guerra freda, sembla que ha arribat el moment d'establir les bases d'un vertader nou ordre mundial, que tingui com a objectius bàsics la protecció de les riqueses naturals del planeta, la millora del nivell de vida dels ciutadans i l'abolició de les grans diferències que separen rics i pobres.

Xavier Duran